

Tusculum

2017
SOLIN-10/1

Tusculum
10/1

Solin, 2017.

Nakladnik

Javna ustanova u kulturi
Zvonimir Solin
Kralja Zvonimira 50
Solin

Za nakladnika

Špiro Žižić

Urednik

Marko Matijević

Nakladnički savjet

Joško Belamarić
Nenad Cambi
Josip Dukić
Miroslav Katić
Šime Marović
Dražen Maršić
Ivica Žižić

Grafičko oblikovanje i priprema za tisak

Marko Grgić

Tisak

Suton Graf Zagreb

Za tiskaru

Tihomir Kujundžić

Naklada

500 primjeraka

Časopis je uvršten u podatkovne baze: ESCI (Emerging Sources Citation Index), DOAJ (Directory of Open Access Journals), AWOL (The Ancient World Online), Hrčak (Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske).

Izdavanje časopisa novčano podupiru Grad Solin i Ministarstvo znanosti i obrazovanja.

UDK 908(497.5-37 Solin)

Tiskana inačica: ISSN 1846-9469

Mrežna inačica: ISSN 1849-0417

Tusculum

Časopis za solinske teme

10/1

Solin, 2017.

Sadržaj

- 7 – 17** Dražen Maršić **Studije o isejskoj carskoj skupini (I) - Cirijak iz Ankone, Issa i Providentia Augusta**
- 19 – 28** Andreja Nađander – Nenad Cambi **Ženski kasnoantoninski portret otkriven na trasi plinovoda u Solinu**
- 29 – 38** Ivo Donelli **Konzervatorski radovi na antičkoj mramornoj glavi iz Radićeve ulice**
- 39 – 55** Dino Demicheli – Ana Demicheli **Počasna baza za kip cara Karakale iz Salone – prenamjena, spajanje i novo čitanje**
- 57 – 69** Ivan Matijević **Neobjavljeni natpisi iz Salone (II)**
- 71 – 94** Arsen Duplančić ***Membra disiecta* jednoga salonitanskog mauzoleja**
- 95 – 123** Mirko Jankov **Pjevana štenja u bogoslužnoj praksi župne crkve svetoga Martina biskupa u Vranjicu**
- 125 – 131** Josip Dukić – Bernard Dukić **Dopisivanje don Frane Bulića s rimskim studentom Antom Alfirevićem (1900. – 1902.)**
- 133 – 144** Marinko Mikelić – Nino Švonja **Izvori, bunari i česme u Vranjicu**
- 145 – 160** Blanka Matković **Prilog poznavanju povijesti grada Splita i okolice u poratnom razdoblju (1946. – 1947.): nepoznati detalji iz dosjea Frane Tente**
- 161** **Naputak suradnicima Tusculuma**

Mirko Jankov

Pjevana štenja u bogoslužnoj praksi župne crkve svetoga Martina biskupa u Vranjicu

Mirko Jankov
HR, 21231 Klis
Kneza Trpimira 94

Dispozicijom i analizom transkripcija jedanaest autohtonih napjeva autor pokazuje praksu solističkoga pjevanja štenjâ, odlomaka iz Staroga i Novoga zavjeta kao i nekih drugih liturgijskih i paraliturgijskih tekstova, pripadajućih pučkoj baštini glagoljaških korijena, koja u bogoslužju župne crkve svetoga Martina biskupa u Vranjicu ima zasvjedočenu višestoljetnu prisutnost. Kako nekad, tako i danas, izvedbe određenih, najčešće tipskih melodijskih obraza, sustavno uklopljenih u bogoslužne čine tijekom čitave liturgijske godine, povjeravane su redovito pojedincima, nadarenijim pjevačima-laicima koji ih tijekom svojega pjevačkog staža načelno interpretiraju kroz dulji vremenski period. Pripadajuće analize osim osvrta na melodijske tijekomove te modalitetne odrednice, jednako kao i ritamske, izvedbene i druge karakteristike donose gdjekad i dopunske opise praktičnih okolnosti u kojima su pojedini napjevi (bili) izvođeni. Uz vlastite zvukovne pohrane, autor se u radu, sa svrhom nadopune i komparacije pripadajućih notnih materijala, oslanja i na snimke odnosno transkripciju dvojice drugih, ranijih istraživača i snimatelja pučkoga crkvenog pjevanja u Vranjicu.

Ključne riječi: Vranjic, glagoljaško pjevanje, pučko crkveno pjevanje, Misa, Časoslov, pjevana štenja

UDK: 783.65(497.5 Vranjic)
272-535(Vranjic)

Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 6. lipnja 2017.

Uvod

U kršćanskomu je bogoslužju – po uzoru na nekadašnje starozavjetno, sinagogalno¹ – naviještanje Božje riječi odnosno drugih tekstova srodne tematike oduvijek zauzimalo istaknutu ulogu.² U okvirima liturgijskih čina Katoličke crkve, osobito bogoslužja Mise ili Časoslova, način na koji se pojedini tekstovni odlomci posreduju vjerničkomu skupu, bilo

da se čitaju³ ili pjevaju, određen je spletom subjektivnih i objektivnih razloga, primjerice stupnjem svetkovanja i važnosti redaka u okviru dotične obredne funkcije, nadalje osiguravanja jasnijega razumijevanja i prijema vjerske po(r)uke kod okupljenoga puka, ali i postojanjem različitih tradicija i izvođačkih mogućnosti u pojedinim sredinama.⁴

1 Usp. D. Kniewald 1937, str. 52.

2 Iako se u nastavku tematska okosnica rada referira najvećim dijelom na postojeće stanje u (obnovljenu) bogoslužju liturgije Euharistije (Mise) i Božanskoga časoslova (Oficija) prema Rimskom obredu, u pojedinim su slučajevima, sa svrhom boljega razumijevanja disponiranoga gradiva, opisane i okolnosti koje su u sustavu istoga tipa obreda bile na snazi u vremenu prije Drugoga vatikanskog sabora (1962. – 1965.).

3 Kako mi je potvrdila dr. sc. Ivana Kurtović Budja s Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, pojam »šténje«, stariji hrvatski izraz za čitanje, u užemu smislu riječi označava sam čitalački proces, a u širem pak odlomak koji se čita (bez obzira što se to može obavljati i pjevanjem). Dok je podjednako arhaičan i pojam »štionika« ili »štilnika«, stalka s kojega se dotično čitanje vrši, ili pak »štioća«, tj. čitatelja, do danas se međutim u uporabi zadržala riječ štivo. U nastavku rada pod izrazom »štenja« podrazumijevaju se – skupno – poslanice (tzv. »pištule«; lat. *epistolae*), svetački »životi«, proročanstva (profecije), razlaganja, govori i sl.

4 Pozivajući se na nekoliko izvora njemački liturgičar Adolf Adam pojašnjava: »Posebno kod pjevanja *slavlja Euharistije* mora vrijediti načelo da oni dijelovi, koji su po sebi određeni za pjevanje, stvarno budu pjevani, i to u onoj formi što je traži njihova bit'... Važno značenje ima pritom *kantilacija*: 'to je pjevano izvođenje službenih molitava celebranta, uključivši Očenaš i vjerničke molitve, aklamacija naroda i čitanja'. Ona je prikladna zato da čitanja, molitve i odgovori naroda dođu tako do izražaja da bitni elementi ostanu riječi i tekst, koji ritmički-melodičnim izvođenjem dobivaju na intenzitetu i svečanosti.« A. Adam 1993, str. 101.

Svi ovi elementi na svoj se način ogledaju u sustavu solističkih, usmenim putem prenošenih i naslijeđenih, *a cappella* glazbenih izlaganja – kao jednomu dijelu vrijedne cjeline vranjičkoga pučkog crkvenog pjevanja⁵ – koje »specijalizirani« pjevači-laici tradicionalno izvode u sklopu obredâ mjesne župne crkve svetoga Martina biskupa. Najveći dio obrađenih melodija (njih ukupno šest)⁶ i danas je u živoj i stalnoj uporabi, ponajprije u samome Vranjicu, gdjekad i izvan nje, dok se tri jedinice (od kojih su dva napjeva, onaj »živótâ« i Jobovo štenje,⁸ još prisutni »u uhu« pjevača) više ne rabe.

Pjevanje šténjâ – praksa i glazbene osobine

Mada je u Vranjicu, nekada slikovitu srednjodalmatinskomu mjestu ribara i težaka (sl. 1), u vremenu od godine 1650., kada je poslije oslobođenja od Osmanlija osnovana, tj. obnovljena župa, do početka 20. stoljeća uz primarno zastupljeno glagoljsko bogoslužje⁹ bilo prisutno i ono na latinskome, osjećanja domaćega puka na poseban su način inklinirala jeziku što im je bio razumljiv(iji)¹⁰ – crkvenoslavenskomu hrvatske redakcije, uz koji svakako i arhaičnomu hrvatskom jeziku,

Slika 1
Gravura Vranjica oko godine 1878. (C. Yriarte 1999)

5 Usp. M. Jankov 2011; 2016b.

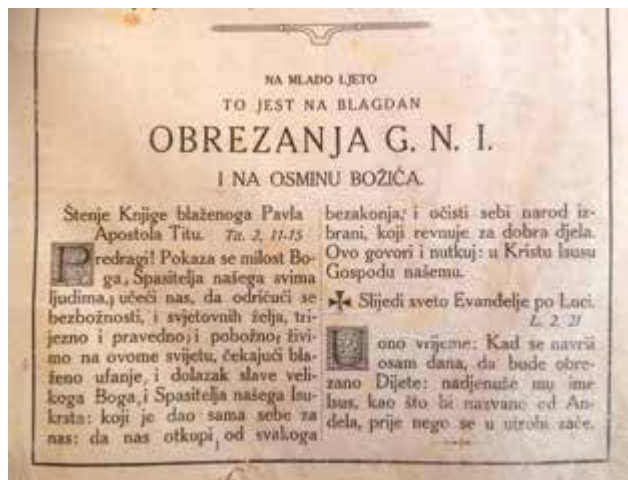
6 Dispozicijom i analizom dotičnih napjeva pokazat će se da su pojedine melodije međusobno srodne, s tek uzgrednim razlikama, zbog čega navedeni broj od šest melodija valja uzeti kao okvirno stanje stvari.

7 Prilikom gostovanja vranjičkoga crkvenog pjevačkoga zbora u drugim sredinama često naime, ukoliko zbor pritom sudjeluje u misnome slavlju, netko od uobičajenih pjevača-solista svečano izvede poslanicu – »pištulu«. Sudjelujući od godine 1995. u proslavi svetkovine Male Gospe u susjednomu Solinu, dakle od samoga osnutka tamošnjega Mješovitog zbora kraljice Jelene, na dvjema svečanim Misama, jutarnjoj i poslijepodnevnoj, na kojima sudjeluje to prigodno formirano vokalno tijelo, uobičajila se takva izvedba drugoga čitanja. Usp. M. Jankov 2011, str. 178. Od 1995. do 2014. pjevanje je najčešće obavljao poznati vranjički tenor Damir Jurić (1943. – 2015.); od godine 2015. u tome ga je naslijedio sin mu Joško (r. 1971.).

8 Po kazivanju pjevača M. Jurića (r. 1981.), Jobovo se štenje još ponekad koncertno izvodi, poglavito prilikom nastupa vranjičkoga svjetovnog zbora *Chorus Cantores* kojega dio čini nekolicina mjesnih crkvenih pjevača.

9 Od samih početaka oformljenja župe, po oslobođenju solinsko-kliškoga područja 1647. i 1648., odnosno trajnoga naseljenja toga područja žiteljima iz Dalmatinske zagore godine 1650., Vranjic je bio sredina u kojoj se uspostavio redoviti vjerski i bogoštovni život. Usp. D. Kečkemet – I. Javorčić 1984, str. 70-75. U prvoj fazi vranjičkim je župnikom bio franjevac konventualac Gašpar Uljanić (oko 1595. – 1664.) iz splitskoga samostana sv. Frane na Obali, nakon kojega je ta dužnost prešla isključivo na dijecezanske svećenike koji su pretežno bili glagoljaši. Njima je uostalom pripadao i prvi stalni biskupijski svećenik, župnik ili kurat Vranjica, don Ivan Božanović (oko 1618. – 1664.). Usp. I. Grubišić 2011.

10 Kao ilustracija prijema narodu razumljiva jezika u liturgiji neka ovdje posluži živopisno svjedočanstvo don Frane Bulića (1846. – 1934.) iznijeto u *Zapamćenjima* koje je godine 1930. sastavio za potrebe izdavanja Slavenskoga zbornika: »[K]ada ja god. 1875. i 1876. kao gimnazijski profesor u Dubrovniku na školskim ferijam zamjenjivao u mojemu rodnomu selu tadašnjega župnika na dopustu te krstio djecu na hrvatskom jeziku, na one riječi: 'zaklinjem te, nečisti duše, izadi iz ovog stvorenja božjega, u ime Oca i Sina i Duha Svetoga', kumovi i kume krštenja pobožno slušali te pljuckali đavla, a kada ja u krstionici splitskoj sv. Ivana krsteći latinski: 'exorcizo te, immunde spiritus, exi ex hac creatura Dei in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti', – kumovi i kume stoje, gledaju, slušaju, ali riječi ne salaze do srca. Kada ja, Presvijetli, pjevao u Vranjicu preko mise evanđelje po sv. Mateju ili Marku, na riječi 'reče Isus učenicom svojim' sav narod u crkvi tuče si prsi i promrmlja: 'Isuse'. Pjevao ja jednom evanđelje sv. Mateja, u kojem ima 'očitnik – *publicanus*', koji izraz ja zamijenio sa 'carinar': sav narod gleda čudom, što ovo vadi iz svoje glave don Frane. 'Ah! nije on višt ovomu. On je tamo profesor u Dubrovniku, pa ne zna sve ovo, pa iz pameti vadi druge riječi', govorili Vranjičani, a stari pjevač Mate Benzon, rečen Cera, prepire se zatim s don Franom u sakristiji, što uvađa novotarije, što vadi iz svoje glave, mjesto da pjeva iz ščaveta po starinsku, te tim narod buní. Tako je omilio, Presvijetli, reći će Stadleru don Frane, narodni jezik u crkvi, da više vjerski i religiozno na nj djeluje nego sama misa. A što je glede hrvatskoga jezika u crkvi, tako je po prilici i od glagoljice. Ne smije se u ove osobine dirati, to je s narodom sraslo.« F. Bulić 1952, str. 39.

Slika 2
Štenje Knjige blaženoga Pavla Apostola Titu (Evangelistar 1921)

Slika 3
Molitve i obredi 1896, faksimil

ščavetu,¹¹ na kojemu je uz mjesne pjevače izgovarao (ili pjevao) dijelove što su na nj spadali.¹²

Solističko pjevanje poslanica u bogoslužju potvrđuje postojanje mnogih »pištulara«, djelomično ili cjelovito sačuvanih, tiskanih u vremenu od 18. do prvih desetljeća 20. stoljeća. Pjevači i danas tekstove izvode s melodijama što ih znaju napamet, kako kažu, »iz glave«, dakle bez posredstva notnoga zapisa. Ponekad se, međutim, u nekim starijim izdanjima »pištulara«, u pojedinim štenjima mogu zateći i pomoćna grafička sredstva, okomite crtice kojima su pojedini solisti unijeli oznake za dahove, tj. fraziranje (sl. 2).

U običajniku župe sv. Martina iz godine 1896. (sl. 3),¹³ jednako kao i u onomu kasnijemu iz 1948., redovito se

spominje pjevanje »pjevaoca«, pojedinačno ili skupno (gdjekad i s glazbenim sudjelovanjem vjernika), u kontekstu izvedbi Mise, Oficija, raznih drugih pobožnosti, zatim crkvenih pjesama što su ih izvodili iz tiskanoga »pjesmara«, »živótâ« svetaca, poslanicâ, »proročanstava«, a jednom – u slučaju druge (»tihe«) Mise na Božić (sl. 4) – uz pripadajuću poslanicu čak i pjevanja samoga evanđelja!¹⁴

Praksa solističkoga pjevanja raznih štenjâ, može se, iako ne u cijelosti, kako je to bilo u pretkoncilskim vremenima, još uvijek velikim dijelom zateći kao živa i specifična glazbena participacija (solista)¹⁵ crkvenoga pjevačkog zbora u bogoslužju svoje župne

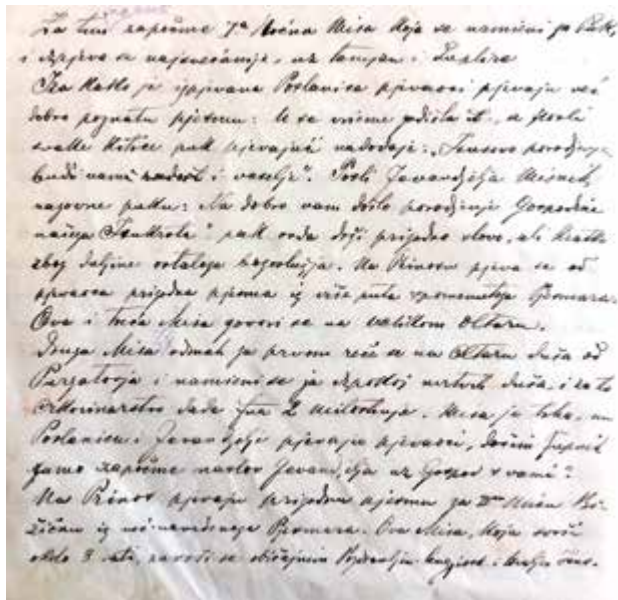
11 Usp. F. Bulić 1952, str. 42.

12 U običajniku *Molitve i obredi* koji je 1896. priredio don Frano Ivanišević (1863. – 1947.), tadašnji upravitelj župe, stoji kako »ovdje za vazda se spominje, da u Vranjičkoj Župni. Crkvi sve funkcije, do cigle, čine se hrvatski, a sama Misa glagolski«. *Molitve i obredi* 1896, str. 6. Usp. i S. Kovačić 1993, str. 456.

13 U običajniku iz 1986. s obje strane knjižice iznijeti su (u dvjema različitim redakcijama!) opisi vranjičkih obrednih uzusa.

14 I sama izvedba poslanice u ono je vrijeme službeno bila pridržana klericima, prvenstveno podđakonu (služba koje poslije Drugoga vatikanskog koncila više nema), no za pjevanje »pištule« u dalmatinskomu se glagoljaško-liturgijskom pojasu s vremenom uobičajilo da je solistički izvode pjevači-laici. Ipak, vijest da je i samo evanđelje u Vranjicu, makar i jednom godišnje, pjevao netko od mjesnih pjevača doista valja istaknuti kao (lokalnu?) posebnost. Iako je pravilo da je navještaj evanđelja redovito (pa tako i danas) povjeren đakonu ili svećeniku, u Velikom se tjednu (počevši od Cvjetnice) – kako nekad, tako i danas – Muka Gospodinova često dijelila na više »uloga« riječi Isusove u seoskim je župama pjevao svećenik predvoditelj obreda; u gradskim pak, pogotovo u katedralama gdje je u svečanom bogoslužju sudjelovalo više zaređenih službenika, netko od đakona ili svećenika, dok su ostale dionice (kako pjevači kažu »uloge«) bile dodijeljene pojedinim pjevačima odnosno zboru (lat. *turbae*). Svećenik je »pritom po pravilu sve dijelove evanđelja čitao potihom, kao »za sebe« (lat. *submissa voce*), gdje gdje pretekavši pjevače pri njihovoj izvedbi (posebice ako bi oduljili s pjevanjem). Potom bi ih, došavši do Kristovih riječi, pričekaio i, kada bi došao red na nj, nastavio s izvedbom – pjevajući – u jasno čujnoj dinamici...« (iz pisma dr. sc. don Slavka Kovačića autoru članka od 29. travnja 2017.). Usp. i S. Gjančić 1919, str. 63.

15 U uspomeni današnjih pjevača ostale su kao posebno uspjele i upamćene izvedbe pokojnih im kolega, tenora Damira Jurića (1943. – 2015.) i baritona Mirka Mikelića (1947. – 2010.). Po kazivanju Blaža Mikelića (r. 1937.), Ljubomira (Ljube) Jurića Butinova (r. 1945.) i Nina Švonje (r. 1984.), u generacijama pjevača iz pretkoncilskoga razdoblja svojim su se pjevanjem istakli baritoni Mate Jurić Butina (1860. – 1939.), Martin Mandić Ivančićev (1894. – 1970.), Ante Barišić Sojica (1898. – 1974.) i Ive Kljaković Kajičev (1915. – 1984.), tenori Ive Jurić Butinov (1896. – 1973.), Jozo Grgić Jozon (Lovrićev) (1911. – 1980.) i Ive Jelić Bibica (1938. – 1970.) te basovi Kajo Bulić (1876. – 1965.) i Bartul Grgić Bariša (1892. – 1974.). Od recentnih solista najčešće su angažirani tenori Ljubomir Jurić Butinov (r. 1945.), Andrija Jurić (r. 1964.) i Joško Jurić (r. 1971.) te bas Mate Jurić Butinov (r. 1981.).

Slika 4
Faksimil s opisom božićnoga bogoslužja (Običajnik 1896)

crkve.¹⁶ Prihvaćajući po uvođenju posljednje liturgijske reforme recentne liturgijske tekstove,¹⁷ oni su je dakle do danas uspjeli zadržati kao specifično prepoznatljiv dio svojega stalnoga godišnjeg angažmana koji bi se mogao okarakterizirati pridjevom *pučkoga*.¹⁸

Općenito rečeno, napjevi su ovoga tipa recitativno-pijevna karaktera, pri čemu se osnovna melodijska shema – već prema glazbenomu osjećaju i navadama samoga solista – dosljedno adaptira reljefu odnosnih tekstova. Budući da se radi o proznim a ne versificiranim tvorbama, razumljivo je da su i melodijske fraze, bile one silabične,

neumatične ili pak melizmatične, nejednake duljine.¹⁹ Oscilacija elastične ritamske podloge, koja bi i inače bila prirodno prisutna prilikom (izražajnijega) čitanja takvih tekstova, posredstvom pjevanja još više dolazi do izražaja. Pjevači naime na licu mjesta, ovisno već o vlastitu nagnuću i trenutnoj disponiranosti interpretiraju tako istovremeno i bogoslužni tekst i tradicijom naslijeđen melodijski profil koji ga glazbeno »zaodijeva«, navodeći pritom da pojedine, poznatije poslanice, koje se pjevaju o najvećim blagdanima, znaju čak u cijelosti napamet, dok im lekcionar služi tek kao »podsjetnik, za svaki slučaj«.²⁰

Ton je pri izvedbi načelno grlen, gdjekad i s prizvukom nazalnosti, a u izvedbama prevladava *mezzo forte* dinamika, načelno bez većih nijansiranja. Ukoliko bismo se referirali na uporabni tempo koji je inače umjerene brzine (*tempo moderato*), osnovna jedinica koja bi bila nositeljem sloga odgovarala bi osminskoj notnoj vrijednosti (usp. notni prilog br. 5), no prirodnim oscilacijama izgovora ona gdjekad može biti i dvostruko kraća nota, šesnaestinka (usp. notni prilog br. 2a). U pojedinim situacijama, zbog zvukovne slivenosti susjednih slogova (bez obzira na to radi li se o silabičkim ligaturama unutar jedne ili dviju riječi) zamjetno je da njihovim stvarnim (akustičkim) nositeljem postaju zasebne notne vrijednosti (riječi »s Bogom«, »imamo u«, usp. notni prilog br.1).

Ritam pjevanoga teksta protječe načelno u rubato-tempu. Iako je, kako je već spomenuto, u većini napjeva riječ o novi(ji)m tekstualnim predlošcima, moguće je u melodijskim fragmentima gdjekad osjetiti prizvuk ranije, arhaične prozodijske fizionomije (naglašavanje ili produljivanje posljednjega ili nekog od unutarnjih slogova) koju pjevači osjećaju kao prirodan im doživljaj ritma naslijeđena mjesnoga govora²¹ – štokavskoga s ikavskom

16 | Drugi vatikanski sabor o mjesnim je glazbeno-bogoslužnim baštinama u dokumentu *Konstitucija o Svetoj liturgiji (Sacrosanctum Concilium)* u paragrafu 119. kazao sljedeće: »Kako se, pak, u nekim krajevima (...) nalaze narodi koji imaju svoju vlastitu glazbenu predaju koja ima veliko značenje za njihov vjerski i društveni život, neka se i prema toj glazbi ima dužno poštovanje te joj se daje odgovarajuće mjesto, kako u oblikovanju njihova vjerskoga osjećaja tako i u bogostovlju prilagođenom njihovom duhu...« U 123. paragrafu pojašnjava se nadalje: »Crkva nikada nije imala neki svoj vlastiti umjetnički stil, nego je već prema značaju i uvjetima narodâ te prema potrebama različitih obreda dopuštala umjetničke oblike svakoga vremenskog razdoblja; tako je tijekom stoljeća skupila umjetničko blago koje valja sa svom pomnjom čuvati. Neka tako i umjetnost našega vremena i svih naroda i krajeva ima slobodu djelovanja u Crkvi samo ako s dužnim poštovanjem i s dužnom čašću služi sakralnim građevinama i sakralnim obredima; tako će i ta umjetnost moći pridružiti svoj glas onom divnom slavospjevu što su ga najveći muževi spjevali katoličkoj vjeri kroz prošla stoljeća.« Koncilski oci prihvatili su konačan tekst *Konstitucije* dana 22. studenoga 1963. Dokument je dostupan preko sljedeće internetske poveznice: <https://zrno.files.wordpress.com/2010/05/sacrosanctum-concilium.pdf> (pristup 14. rujna 2016).

17 | Po kazivanju Skolastike s. M. Arsenije Vidović SMI, krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih godina protekloga stoljeća u Vranjicu se u liturgiji Mise odnosno Časoslova pristupilo prihvaćanju najnovijih, pokoncilskih izdanja službenih crkvenih knjiga. Usp. i M. Jankov 2011, str. 184.

18 | Bez obzira što je riječ o transformaciji nekadašnjega (arhaičnoga) u suvremeno, ipak se takvu promjenu ne bi smjelo okarakterizirati »nelegitimnom«; štoviše, valja držati kako je riječ o uspješnu procesu, pošto se upravo takvom mehanikom povijesne transmisije (u recentnim slučajevima jednako kao i u onim u ranijim vremenima, s napuštanjima starijih tekstovnih predložaka!) ovakva baština uzmogla uspješno sačuvati do vremena današnjice.

19 | Usp. S. Stepanov 1983, str. XXIII.

20 | Po kazivanju pjevača Joška Jurića.

21 | Usp. D. Kečkemet – I. Javorčić 1984, str. 74.

refleksijom jata, no gdje i s pojedinim akcentima što su karakteristike bliske čakavskom govoru (npr. riječ »apòstola«, usp. notni prilog br. 2a; riječ »prèuzvîsi«, usp. notni prilog br. 3).

Početni (zapjevi) i završni dijelovi fraza (kadenciranja) u odnosu na »središnje« odsjeke, koji prirodno pokazuju stabilnost srednje vrijednosti tempa, načelno su nešto sporiji. Melodija štenja – koja je, uopće »najbitnija komponenta i najsamostalnjiji nosioc glazbenoga izraza«²² – načelno počiva na nekoliko osnovnih fraza uzlazno-silaznih kontura. Njezina valovita linija ponekad je, ispunjavajući tako načelo estetičke neophodnosti kontrasta,²³ vitalizirana osim toga i tercnim, kvartnim i kvintnim skokovima, što ju najzad u punomu smislu riječi čini linearno izdiferenciranom i smislenom glazbenom strukturom. Osnovu joj predstavljaju brojem manji ili veći dijatonski tonski nizovi koji su gdje i, ne odveć često, obogaćeni i pojedinim alteriranim tonovima (u primjerima to su tonovi fis, cis i b). Uz početni i završni ton (najčešće je to *nota finalis*) koji joj uokviruju ukupno gibanje (kako pojedinih fraza, tako i melodijske linije u cjelini), najvažnijim intonacijskim osloncima valja smatrati i pojedine članove uporabljenih tonskih nizova koji su tijekom primjera recitativnom kantilacijom najzastupljeniji (*repercussae*). Analizom navedenih tonova-oslonaca – u svjetlu analogije modalitetne pripadnosti napjevâ klasičnoga gregorijanskoga repertoara²⁴ – najčešće je moguće detektirati (makar i približno) modalitetnu provenijenciju pojedinoga primjera.²⁵

Iako je u pjevanju gdje i zamjetna uporaba mikrotonskih relacija, no s obzirom da taj aspekt ipak ne predstavlja bitniju crtu tipološke prepoznatljivosti obrađene građe, u transkripcijama kvaliteta *glissando* pomaka nije grafički naznačivana. Jednako tako, niti pojedine tonske visine koje bi u odnosu na temperiran i grafijski kodificiran peterolinijski notni sustav bile neznatno više ili niže, nisu posebno isticane. Naprotiv, međusobnom grupacijom notnih vrijednosti koje posjeduju notnu zastavicu ili

gredicu, jednako uostalom kao i u tekstu ispisanim stankama i lukovima koji označuju pojedine fraze, htjelo se sugerirati što je moguće precizniju ritamsku i frazeološku fizionomiju transkribiranoga gradiva.²⁶

Načelo varijacije osnovnoga melodijskog profila najjasnije se naime vidi iz glazbeno ponovljena materijala. Često stoga, kako bi se izbjegla grafička redundancija, nisu donijete transkripcije čitavih napjeva, već ispis melodijskih dijelova kojih će opseg biti dostatan da se integralno sagledaju najbitniji aspekti pojedine jedinice.²⁷ Zasebnu pak, ilustrativnu vrijednost svakako imaju komparativne transkripcije istih napjeva, ovom prilikom načinjene u dvama slučajevima (notni prilozi br. 2a i 2b te 4a i 4b), koje, bez obzira što se referiraju na vremenski međusobno udaljene zvukovne zapise pa i tekstovne predloške, pokazuju stano-vite razlike (neznatne, no svakako zanimljive) koje u pjevanju – valja kazati: sasvim »legitimno« – ispoljavaju različiti solisti.²⁸

Širinu uporabljene tonske palete kvantitativno najpotpunije pokazuju opsezi melodija štenjâ kojih je ambitus postavljen u rasponu od kvarte (dvaput: notni prilozi br. 4a i 4b te 5), sekste (dvaput: notni prilozi br. 2a i 2b te 9), septime (triput: notni prilozi br. 1, 3 i 8) i oktave (jednom: notni prilog br. 6). Izoliran je međutim slučaj melodije koja se ostvaruje ambitusom većim od oktave, štoviše neuobičajeno širokim dijapazonom intervala undecime (jednom: notni prilog br. 7).

Obrađena građa

Notni prilozi u nastavku donose dakle pregled svih (tipskih) melodija na koje se tijekom liturgijske godine, bilo da je riječ o Misi, Časoslovu ili nekim vezanim pobožnostima, služeći se pritom često načelom kontrafakture (»podmetanje« novoga teksta pod tonove postojeće melodije; od tal. *contrafacere* = preokrenuti, učiniti protivno),²⁹ izvode (ili su se izvodili) brojni pojedinoj službi pripadajući tekstovi.³⁰

22 Usp. D. Despić 1986, str. [1]-30

23 Usp. M. Jankov 2016a, str. 69.

24 Usp. K. Jeppesen 1951, str. 59-82; A. Tillman Merritt 1949, str. 5-8.

25 Za potrebe lakše analize napjevâ svi su notni primjeri u ovom radu po transkripciji naknadno transponirani u položaj na crtovlju kojim se izbjegava uporaba (većega broja) predznaka (apsolutna se visina uporabljenih intonacija daje iščitati iz Dodatka I. na str. 100 i 101) koji donosi početke svakoga pojedinačnog naslova). Načelo je naime bilo da se pri fiksaciji notnoga zapisa u crtovlju po potrebi uporabi tek po jedan predznak – povišilica (fis, cis) ili snizilica (b) – koji kromatski mijenja dotični ton (tj. tonove) isključivo u onoj frazi u kojoj stoji notiran.

26 U priloženim transkripcijama izuzetak predstavlja prilog dr. J. Martinića (notni prilog br. 7) koji je ovdje donijet onako kako stoji u originalu. Usp. J. Martinić 1981, str. 35; J. Martinić 2011, str. 8-12.

27 Usp. J. Martinić 2014, str. 11.

28 Za potrebe ovoga rada uz četiri vlastite tonske pohrane iz 2017., u šest sam se slučajeva prilikom transkribiranja napjevâ referirao na snimke što ih je godine 1996. bio načinio Ljubo Stipišić (1938. – 2011.).

29 Usp. J. Andreis 1974.

30 Usp. M. Jankov 2016a, str. 70.

Slika 5
Damir Jurić izvodi pištulu na svečanoj jutarnjoj Misi za blagdan Male Gospe u Solinu godine 2012. (snimio Toni Grgić)

Slika 6
Joško Jurić izvodi pištulu na svečanoj jutarnjoj Misi za blagdan Male Gospe u Solinu godine 2014. (snimio Toni Grgić)

Slika 7
Andrija Jurić izvodi pištulu na »velikoj« župnoj Misi četvrte vazmene nedjelje u Vranjicu godine 2017. (snimio Nino Švonja)

U prvoj grupi napjeva (notni prilozi br. 1, 2a, 2b, 3, 4a, 4b i 5) to su dva melodijska predložka za misne poslanice (»pištule«): jedan što se koristi tijekom adventa i korizme, dok je drugi u uporabi u ostatku crkvene godine, predviđen dakle za svetkovine i blagdane, odnosno dane božićnoga i vazmenoga vremena te za nedjelje kroz godinu.³¹ Ovoj skupini pripadaju i svetopisamske perikope, čitanja iz Službe riječi u Vazmenomu bdjenju, te tzv. »životi« sveta.

Drugu skupinu napjeva (notni prilozi br. 6, 7, 8 i 9) predstavljaju pojedini naslovi iz nekadašnjega ili pak aktualnoga Časoslova.

Napjevi su izloženi prema sljedećemu redosljedu:

1. Napjev štenja »pištule« u adventu (došašću) i korizmi (četrdesetnici), liturgijski gledano pokorničkim vremenima, predstavljen je Čitanjem Poslanice svetoga Pavla apostola Rimljanima³² (notni primjer br. 1) u izvedbi Mate Jurića (r. 1981.) (sl. 8). Odlikuje ga dosljedno sekundno gibanje koje je tek mjestimično osvježeno silaznim skokom male terce a – fis poslije kojega nastupa preskočeni ton g. Melodija u rasponu velike septime (c – h) počiva u svojem

Slika 8
Mate Jurić izvodi pištulu na svečanoj jutarnjoj Misi za blagdan sv. Martina biskupa u Vranjicu godine 2016. (snimio Mirko Jankov)

³¹ Prema kazivanju pjevača, melodija štenjâ (kako je nazivaju, »ona niža, koja se piva pomalo otušno«) u adventu i korizmi uglavnom je tradicionalno povjeravana pjevačima tamnijega zvuka, baritonima ili basovima, dok je za onu što se rabila u ostatku liturgijske godine najčešće zadužen netko od I. ili II. tenora.

³² Usp. Misal 2012, str. 366.

[notni prilog br. 1] Čitanje Poslanice svetoga Pavla apostola Rimljanima

(III. korizmena nedjelja, Misa, II. čitanje [Rim 5, 1-2. 5-8])

Pučki crkveni napjev iz Vranjica

Pjevač: Mate Jurić (r. 1981.)

Snimio (2017.) i transkribirao Mirko Jankov

Recitativo – moderato

Či - ta-nje Po-sla-ni-ce sve - to-ga Pa-vla a-po-sto-la Rim-lja-ni -

(i) - - - - - (i) - - - ma.

Bra - - - - - ćo! O-prav-da-ni vje-rom u mi - ru smo s Bo gom

po - - - - - Go - spo - di - nu na - šem I - su - su Kri - stu.

Po - - - - - nje-mu i - ma - mo u vje - ri pri - stup u o - vu mi - lost

u - - - - - ko-joj sto-ji-mo i di-či-mo se na-dom sla-ve Bo - (o) - - - - -

(o) - - - - - žje. (...) Riječ - - - - - Go - spod-nja.

- prvom dijelu na principu silabičnosti, nešto manje neumatičnosti, te zvučnosti miksolidijskoga trikorda (g – a – h) s dodanim *subsemitonium modi* fis koji se rješava kadencirajući polustepenim pomakom u finalis g. U drugomu melodijskom dijelu, pojavom tona f i nastavkom silaznoga sekundnoga gibanja od tona a do tona c, najniže točke napjeva, dolazi do prelaska modulativnoga karaktera u prostor hipofrigijske zvučnosti koju afirmira finalna kadenca na tonu e. Ova izrazito melizmatična fraza svojom linearnom gradbenošću donosi ustvari gotovo pa identičnu kadencnu formulaciju što je inače prisutna u »svečanomu« štenju Poslanice svetoga Pavla apostola Titu odnosno Rimljanima (notni primjeri br. 2a i 2b). Međusobna se razlika među navedenim dvjema frazama naime ispoljava u finalisu: dok je u prvomu slučaju riječ o tonu e, u potonjemu se radi – pomalo neočekivano – o tonu f.
2. Štenje Poslanice svetoga Pavla apostola Titu³³ (notni primjer br. 2a) interpretaciji dugogodišnjega vranjičkog crkvenog pjevača i solista Damira Jurića (1943. – 2015.) (sl. 5) ilustrira »svečani« napjev koji je u Vranjicu moguće čuti na misnim slavljinama izvan adventa i korizme.³⁴ Kao takav, on predstavlja melodijski tip što je u izvedbama poslanica u crkvi svetoga Martina najzastupljeniji a samim time

i najpoznatiji. Ambitus mu odgovara intervalu velike sekste (c – a), a upečatljiva pijevnost (tj. melodijska upamtljivost) ovaj primjer zasigurno svrstava u red najuspjelijih ovdašnjih solističkih ostvarenja. U fakturi primjera prevladavaju silabičnost i melizmatičnost, gdjekad i neumatičnost, s melodijskim pomacima najčešće sekundnih nizova, ponekad s primjenom terčnih i kvartnih skokova. Svojom građom napjev odgovara provenijenciji hipomiksolidijske odnosno hipofrigijske zvučnosti kojih međusobnu razlikovnost pomaže detektirati prisutnost tona f odnosno fis.³⁵ Može se kazati kako upravo njihova varijabilnost ovomu primjeru daje dozu određene melodijske upečatljivosti.

3. Nastavivši još za života Damira Jurića izvedbe netom spomenute melodije, sin mu je Joško (najčešće) pjeva i danas (sl. 6), na način kako je prikazano u transkripciji Čitanja Poslanice svetoga Pavla apostola Rimljanima³⁶ (notni primjer br. 2b). Bez obzira na vremenski raspon od 21 godine te činjenicu da ju izvode dvojica solista, navedeni »svečani« napjev pokazuje jasnu meličku postojanost, s tek mjestimičnom izmjenom pojedinih meloritamskih dijelova (npr. riječ »apostola« i sl.) koji su u skladu s glazbeno-interpretativnim osjećajem drugoga izvođača.

[notni prilog br. 2a] Čitanje Poslanice svetoga Pavla apostola Titu

(Božić, Misa polnočka, II. čitanje [Tit 2, 11-14])

Pučki crkveni napjev iz Vranjica

Pjevač: Damir Jurić (1943. – 2015.)

Prema snimci Ljube Stipišića (1996.) transkribirao Mirko Jankov

Moderato, solenne

Či - ta - nje Po - sla - ni - ce sve - to - ga Pa - vla
a - po - sto - la Ti - - - - - (i) - tu.

33 Usp. Misal 2012, str. 29.

34 Napjev se može poslušati preko internetske poveznice: http://delmata.org/sites/default/files/tz_crkveni/Vranjic%201%202%20CITANJE%20POSPLANICE%20SV%20PAVLA.mp3 (pristup 7. svibnja 2017.).

35 Zanimljivo je navesti slušni doživljaj samih pjevača koje melodijska podloga u ovomu primjeru nedvojbeno asocira na durski tonski rod (tj. jonski modus) s alteriranim (u ovomu slučaju povišenim) IV. ljestvičnim stupnjem. Usp. i K. Duplančić 2011, str. 30.

36 Usp. Misal 2012, str. 254.

[notni prilog br. 2b] Čitanje Poslanice svetoga Pavla apostola Rimljanima
(Mala Gospa, Misa, II. čitanje [Rim 8, 28–30])

Pučki crkveni napjev iz Vranjica
Pjevač: Joško Jurić (r. 1971.)
Snimio (2017.) transkribirao Mirko Jankov

Larghetto psalmodico, maestoso

bra - - - - - (a) - - - - - ćom.

Ko-je pak pred-od-re - di, te i po- zva; ko - je po- zva,

te i o- prav - da; ko - je o- prav-da, te i pro- sla -

vi. Riječ Go- spod nja.

4. Još jedan primjer skladno uobličene melodije jest i Čitanje Poslanice svetoga Pavla apostola Filipljanima³⁷ (notni primjer br. 3) u izvedbi Andrije Jurića (r. 1964.) (sl. 7). Za razliku od prethodnih dvaju slučajeva, kojih melodijske karakteristike izmiču preciznu određenju uporabljenoga modusa, ovaj napjev pravilnošću svoje strukture pokazuje školski primjer modalitetne pripadnosti. Disponiran u ambitusu male septime (c – b), svojim finalisom (ton f) i recitativnom notom a (*repercussa*) u cijelosti odgovara melodijskoj profilaciji hipolidijskoga načina. Dosljednosti sekundnih melodijskih pomaka na uspješan se način suprotstavlja uvodni kvartni, silazno-uzlazni skok što svojim pokretom već na početku solističkoga izlaganja afirmira nedvojbenost modalitetnoga centra. Dominaciji niza postupna kretanja koji u većini slučajeva smjera prema recitativnoj noti a skladno se, makar svega u nekoliko navrata,

priključuje nešto tercnih skokova. Početna melizmatička kantilacija ubrzo prerasta u silabiku te, iako ne odveć često, neumatiku. Važno je spomenuti kako je varijanta ove melodije u solističkim izvedbama vranjičkih crkvenih pjevača (bila) prisutna u još nekoliko navrata, no s nekim razlikama koje će biti prikazane u notnim primjerima br. 6 i 8.

5. i 6. Nekada rabljen kod »proročanstava« Velike subote,³⁸ danas kod čitanja (Svetoga pisma Staroga zavjeta),³⁹ isključivo dakle na Vazmenomu bdjenju, u bogoslužju je vranjičke župne crkve zastupljen napjev – transkribiran dvaput (komparativno), prema pjevanju Damira Jurića i Andrije Jurića – ilustriran Početkom Knjige Postanka⁴⁰ (notni primjeri br. 4a⁴¹ i 4b). Kao i u prethodnim dvama slučajevima dispozicije i analize istoga napjeva (notni primjeri br. 2a i 2b), ni ovom prilikom nije u analizi

37 Usp. Misal 2012, str. 73.

38 Usp. Obredi Velike sedmice 1921, str. 204-227. Usp. i Obnovljeni obred Svete sedmice 1957, str. 137-143.

39 Po kazivanju pjevača, od ponuđenih se sedam starozavjetnih čitanja najčešće odabiru i izvode njih četiri ili pet: I., II., III. te VI. i VII. Usp. Veliki tjedan 2009, str. 158-177.

40 Usp. Misal 2012, str. 111-113.

41 Napjev se može poslušati preko internetske poveznice: http://delmata.org/sites/default/files/tz_crkveni/Vranjic%202%203%20Iz%20KNJIGE%20IZLASKA.mp3 (pristup 7. svibnja 2017.).

[noti prilog br. 3] Čitanje Poslanice svetoga Pavla apostola Filipljanima

(Cvjetnica, Misa, II. čitanje [Fil 2, 6–11])

Pučki crkveni napjev iz Vranjica

Pjevač: Andrija Jurić (r. 1964.)

Snimio (2017.) i transkribirao Mirko Jankov

Recitativo – larghetto

I-me nad sva-kim I-me - nom, da se na I-me I-su-so-vo pri-gne sva-ko ko-lje-no
 ne - be - sni - kâ, ze - mni - kâ i pod - ze - (e) - mni - kâ,
 i sva - ki će je - zik pri - zna - ti: "I sus Krist jest Go - spo - din!" - na
 Sla - vu Bo - ga O - ca. Riječ Go - spod - nja.

predmetnih naslova uočljiva znatnija međusobna tehničko-tvorbena distinkcija: naime, osim razlike u početnim tonovima (u prvomu slučaju to je ton f, dok je u drugomu riječ o tonu e), sav daljnji razvoj donosi varijaciju osnovnoga, lako upamtljivog napjeva. Njegova jednostavna, kvartno disponirana melodija, uokvirena dorskim tetrakordom (d – e – f – g), počiva – razumljivo, poradi količine teksta koji na Vazmenomu bdjenju valja otpjevati – silabičkomu načelu uz suzdržanu primjenu neumatskih dijelova. Od uporabljenih melodijskih intervala moguće je izdvojiti tek one sekunde i terce.

7. Kako na više mjesta navode spomenuti običajnici, »životi« Božjih ugodnika (»u tri štenja«) u Vranjicu su se nekada tijekom godine pjevali više puta: o blagdanu župnoga

patrona svetoga Martina Tourskoga 11. studenoga (sl. 9), na Bezgrešno Začeće BDM 8. prosinca, na dan svetoga Spiridona, 14. prosinca (sl. 12), koji se u župi svetkovao »kao zavjetni Blagdan za blagoslov maslina (...) najsvećanijim [sic!] načinom, isto kao i Blagdan S. Martina glavnoga Odvjetnika« te na blagdan svetoga Stjepana prvomučenika, 26. prosinca. Najstarije svjedočanstvo o ovoj praksi u vranjičkoj sredini, u starini vezanoj za pjevačku baštinu benediktinskih monaha,⁴² pruža nam rukopisni priručnik (s trećim štenjem)⁴³ što ga je za vranjičku crkvu godine 1857. bio ispisao Grgo Bezić (1797. – 1880.) iz Grohota na otoku Šolti (sl. 10 i 11).⁴⁴

Nemoguće je znati jesu li se u Vranjicu svi svetački »životi« nekada izvodili na melodiju koju donosi transkripcija Štenja života blaženog Martina biskupa⁴⁵ (notni primjer

42 Usp. I. Ostojić 1963, str. 318.

43 Budući da je sačuvan samo sveščić s III. štenjem, izgledno je da su u prošlosti postojala još dva slična priručnika s preostalim tekstovima I. i II. štenja.

44 Usp. M. Jankov 2016a, str. 50.

45 Tekst u nastavku ispisao je prema zvukovnomu zapisu temeljem kojega je načinjena i pripadajuća notna transkripcija: »Počinje štenje života blaženog Martina biskupa. Rodio se Martin oko trista i desete godine od roditelja koji su bili pogani, a misto njegova rođenja se zvaše Sabarija u Panoniji. Tu je Martin u dobi od deset godina primljen među katekumene, a to znači pripremnike za krštenje. A to nisu znali njegovi roditelji. Od tada živi čisto i pobožno kao pravi učenik i sljedbenik Isusov. Kako mu je otac bio vojnik, to su i Martina zarana, u dobi od petnaest godina, primili u vojsku kao konjanika. Već tada se Martin isticao u ljubavi prema siromasima pa je to često i dilom očitovao. Jednog dana bila velika studen i Martin prije ulaza u grad zvani Amiens sritne siromaha napola gola koji je prosio milostinju. Kad ga vidi, Martin reče u sebi: 'Evo, Bog ga meni šalje! Kako nije imao sa sobom ni novca ni hrane da mu dade, podili s njime na pola svoj vojnički plašt.« Po kazivanju Andrije Jurića, ovaj je tekst napisao pok. nadbiskup i metropolit splitsko-makarski Ante Jurić (Vranjic, 1922. – Pula, 2012.). Do originalnoga predloška ovom prilikom nije bilo moguće doći.

[notni prilog br. 4a] Početak Knjige Postanka

(Vazmeno bdjenje, I. čitanje [Post 1, 1–2, 2])

Pučki crkveni napjev iz Vranjica

Pjevač: Damir Jurić (1943. – 2015.)

Prema snimci Ljube Stipišića (1996.) transkribirao Mirko Jankov

Recitativo – larghetto

Po-če-tak Knji - ge Po-stan-ka. U po-čet-ku stvo-ri Bog ne-be - sa i zem-lju.

Zem-lja bi - ja - še pu - sta i pra-zna; ta - ma se pro-sti - ra - la nad bez - da - nom

i duh Bož - ji leb-di - o je nad vo - da - ma. I re - će Bog: "Ne - ka bu - de svje - tlost!"

I bi svje tlost. I vi - dje Bog da je svje - tlost do - bra;

i ra - sta - vi Bog svje - tlost od ta - me. Svje - tlost pro - zva Bog dan,

a ta - mu pro - zva noć. Ta - ko bu - de ve - čer pa ju - tro - dan pr - vi. (...)

[notni prilog br. 4b] Početak Knjige Postanka

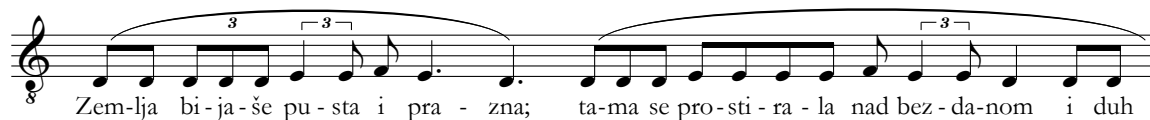
(Vazmeno bdjenje, I. čitanje [Post 1, 1–2, 2])

Pučki crkveni napjev iz Vranjica

Pjevač: Andrija Jurić (r. 1964.)

Snimio (2017.) i transkribirao Mirko Jankov

Recitativo – tempo libero

br. 5) prema pjevanju Andrije Jurića,⁴⁶ no s obzirom na njezinu jednostavnost, ali i glazbenu praktičnost, jednako

kao i u slučaju čitanjâ na Veliku subotu (notni primjeri br. 4a i 4b), ta mogućnost pokazuje se plauzibilnom.⁴⁷

46 Napjev se može poslušati preko internetske poveznice: http://delmata.org/sites/default/files/tz_crkveni/Vranjic%2020210%20ZIVOT%20SVETOG%20MARTINA.mp3 (pristup 7. svibnja 2017.).

47 Iako ni stariji vranjički pjevači nisu znali sa sigurnošću reći koja je melodija bila zastupljena u drugim slučajevima pjevanja »životâ«, pretpostavljaju da se radilo o istom predlošku koji je korišten prigodom blagdana svetoga Martina. Kapelnik splitske katedrale, mo. don Šime Marović, koji je do godine 2012. u Solinu pjevao Drugo štenje prije jutarnje svečane Mise na blagdan Male Gospe, potvrdio mi je u razgovoru kako je »solinsku« melodiju – u nekim elementima srodnu ovoj iz Vranjica, što ukazuje na možebitne im zajedničke osnove – svojedobno čuo i naučio prema izvedbi nekadašnjega solinskog župnika a kasnijega nadbiskupa splitsko-makarskoga mons. Ante Jurića. Usp. L. Katić 1976.

Sama melodija – koja je u bogoslužju bila izvođena⁴⁸ makar jednom godišnje, o blagdanu svetoga Martina, jednostavna je silabično-neumatična tvorba kvartnoga raspona u frigijskomu ozračju (trikord e – f – g s upadljivo prisutnim tonom d na kojemu se često vrši recitativno

izlaganje). Melodijski uvod donosi dva uzastopna silazna terčna skoka nakon kojih se nastavlja postupno uzlazno kretanje koje, dosegavši još jednom početni ton g ili, mjestimično, f, smjera silaznim sekundnim gibanjem prema finalisu (e).

[notni prilog br. 5] Počinje štenje života blaženog Martina biskupa

Pučki crkveni napjev iz Vranjica

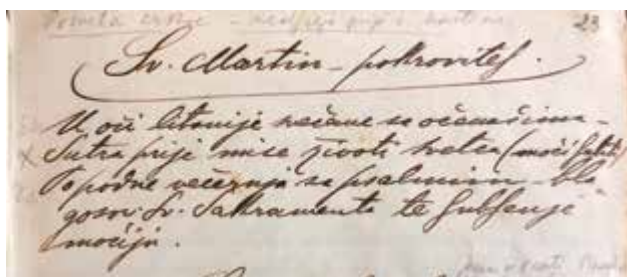
Pjevač: Andro Jurić (r. 1964.)

Prema snimci Ljube Stipišića (1996.) transkribirao Mirko Jankov

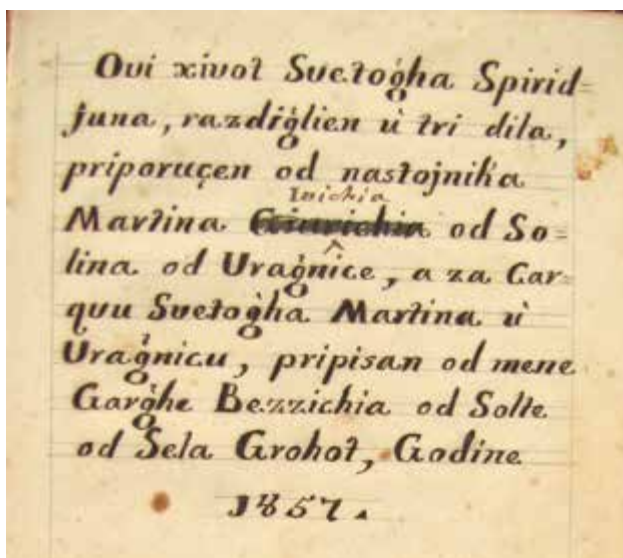
Lento – recitativo

48 Andrija Jurić o tome je kazao: »Do vremena liturgijskih promjena, negdje sedamdesetih godina prošloga stoljeća, štenje 'životâ' u Vranjicu se pjevalo na sam blagdan, prije velike Mise, nakon čega je prebačeno na vigiliju svetoga Martina, skupa s Večernjom. Od triju štenja dio se teksta pjevao, često nekoliko početnih i završnih rečenica, dok su preostali dijelovi – iz pastoralnih razloga, da izvedba ne bi trajala predugo – bili čitani. S vremenom, godine 2009., slijedom subjektivnih i objektivnih okolnosti, kao i uslijed činjenice sve slabije vjerničke posjećenosti Večernje od toga se odustalo... Uvedena je tada trodnevica koja je dobro posječena. (...) Prije mene štenje je svojedobno pjevao pok. Ive Kljaković koji je i inače bio jako zaslužan za očuvanje pučkih napjeva. On je i kao čovjek bio jedna posebna osoba, budući da je odbacio vojnu karijeru u vremenu komunizma, a zasigurno bi bio daleko dogurao, kako bi mogao slobodno ići u crkvu. Prije njega spominjali su stariji pjevači Antu Barišića Sojicu...« Usp. M. Jankov 2011, str. 186.

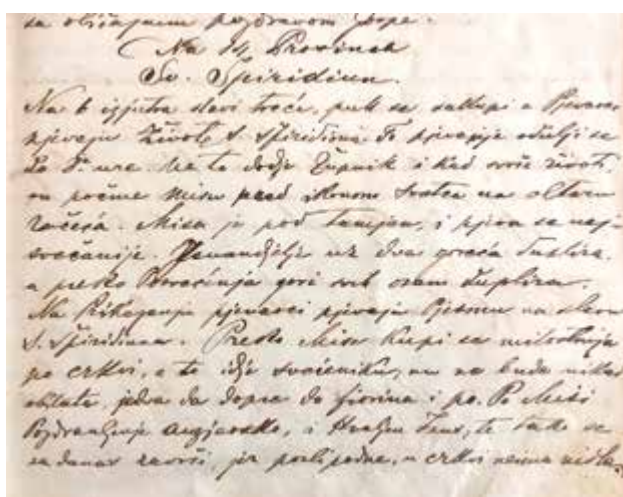
Slika 9
Opis bogoslužja na uočnicu i blagdan svetoga Martina biskupa (Običajnik 1896)

Slika 10
Naslovni natpis u knjizi Xivota Svetogha Spiridjuna s podatcima o naručitelju i prepisivaču

Slika 11
Stenje Trechie Svetogha Spiridjuna

Slika 12
Opis bogoslužja na blagdan svetoga Spiridona (Običajnik 1896)

8. Štenje iz božićnoga Oficija predstavljeno je napjevom Iz Govora svetoga Lava Velikoga, pape⁴⁹ (notni primjer br. 6), u izvedbi Andrije Jurića.⁵⁰ Melodija ovoga naslova – koji se pjeva samo jednom godišnje, u Badnjoj noći – predstavlja slobodnu varijantu već izloženoga napjeva Pavlove poslanice iz Mise na Cvjetnicu (notni primjer br. 3). Dok je u oba slučaja prisutno modalno ustrojstvo hipolidijskoga načina uz znatnim dijelom sličnu melodijsku osnovu, barem u uvodnomu dijelu s karakterističnim kvartnim skokom, razlika koju valja primijetiti iščitava se

naime iz daljnega tijeka zbivanja, poglavito iz kadencnih formulacija, jednako kao i činjenice da se ambitus napjeva ovom prilikom proširuje do intervala oktave (c – c¹). Štoviše, zanimljivo je uočiti i da se gornji melodijski vrhunac (c¹), dosegnut (tercnim skokom) tek jednom(!) tijekom nastavka primjera više ne ponavlja, već melodija na odnosnim mjestima postupnim pomacima dopre do tona b, nakon čega – sekundnim gibanjima ili tercnim skokom – nastavlja silaznim smjerom prema nekom od kadencnih tonova, g (II. stupanj modusa) ili f (finalis).

[notni prilog br. 6] Iz Govora svetoga Lava Velikoga, pape

(Božićno bdjenje, II. čitanje)

Pučki crkveni napjev iz Vranjica

Pjevač: Andro Jurić (r. 1964.)

Prema snimci Ljube Stipišića (1996.) transkribirao Mirko Jankov

Poco lento, espressivo e solenne

Iz Go-vo-ra sve-to-ga La-va Ve-li-ko-ga, pa-pe.

Pre-dra-gi, ra-duj-mo-se, jer nam se da-nas ro-di-o naš Spa-

- (a) - si-telj. (...) I-nek se ni-tko ne iz-va-

či od o-ve-ra - do-sti. (...) Kad-se Go-spo-din I-sus

ro-di-o, an-đe-li su ve-se-lo pje-va-li Sla-va Bo-gu na vi-si-ni

i na-vije-sti-li na ze-mlji mir lju-di-ma do-bre vo-lje. (...)

⁴⁹ Usp. Božanski časoslov 2011, str. 461, 462.

⁵⁰ Napjev se može poslušati preko internetske poveznice: http://delmata.org/sites/default/files/tz_crkveni/Vranjic%201%205%20Iz%20GOVORA%205V%20LAVA%20PAPE%20VELIKOGA.mp3 (pristup 7. svibnja 2017.).

9. Napjev Iz Razlaganja svetog Agustina Biskupa o Psalmima⁵¹ (notni primjer br. 7), što ga je, snimajući 1974. pučko crkveno pjevanje po srednjoj Dalmaciji i otocima, u Vranjicu tonski zabilježio i transkribirao dr. Jerko Martinić više nije u uporabi.⁵² Štenje u nastavku otpjevao je pok. Toma Bulić,⁵³ inače dugogodišnji vranjički orguljaš koji je usto bio »pjevač sigurna uha i dobra glasa«.⁵⁴ Analizom transkribiranoga gradiva prije svega je uočljiv neobično velik raspon undecime (c – f') ovoga silabično-melizmatičnoga napjeva.

Tonovi-centri oko i između kojih se formira melodijska linija, finalis (f) i *repercussa* (c'), ukazuju na strukturu hipolidijskoga profila unutar kojega se IV. ljestvični stupanj javlja u dvostruku vidu: kao ton h (lat. *b quadratum* [h]) ili b (lat. *b rotundum* [b]). Ton h prisutan je u slučajevima kad melodija (posredno ili neposredno) smjera uzlazno, prema dominantni modusa, dok je uporaba tona b razvidna u slučajevim silaznoga smjera, kad njezina linija stremlje finalisu dotičnoga modusa.

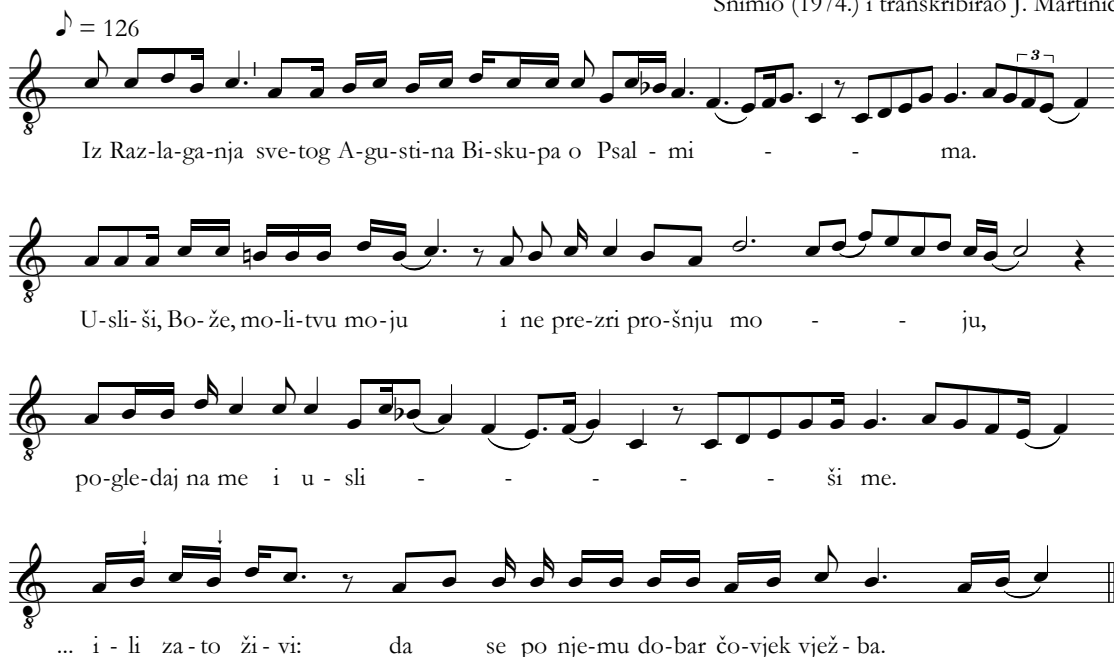
[notni prilog br. 7] Iz Razlaganja svetog Agustina Biskupa o Psalmima

(Jutrenja Velikog Četvrtka, II. Noćnica, Štenje IV. [O Psalmu 54. r. 1.]

Pučki crkveni napjev iz Vranjica

Snimio (1974.) i transkribirao J. Martinić

$\text{♩} = 126$

Iz Raz-la-ga-nja sve-tog A-gu-sti-na Bi-sku-pa o Psal - mi - - - ma.

U-sli-ši, Bo-že, mo-li-tvu mo-ju i ne pre-zri pro-šnju mo - - - ju,

po-gle-daj na me i u - sli - - - - - ši me.

... i - li za-to ži - vi: da se po nje-mu do-bar čo-vjek vjež - ba.

51 Usp. Obredi Velike sedmice 1921, str. 62, 63.

52 Usp. J. Martinić 1981, str. I, 13. Prilikom snimanja napjeva u Vranjicu dr. Martiniću su uz župnika don Radoslava Terzića (1917. – 2003.) na raspologanju bili još samo mjesni orguljaš Toma Bulić (1909. – 2001.), tenor, i jedan pjevač, bariton Ive Kljaković (1915. – 1984.). Usp. J. Martinić 2011, str. 358.

53 Usp. K. Duplančić 2011, str. 13.

54 Po kazivanju dr. Jerka Martinića.

[notni prilog br. 8] Počinje Molitva Jeremije Proroka

(Jutrenja Velike Subote, I. Noćnica, Štenje III. [Gl. 5.]

Pučki crkveni napjev iz Vranjica

Pjevač: Mirko Mikelić (1947. – 2010.)

Prema snimci Ljube Stipišića (1997.) transkribirao Mirko Jankov

Lento, lamentoso

Po - či-nje Mo-li-tva_ Je-re - mi - je Pro - (o) - ro-ka._____

Spo - me-ni se, Go-spo-de, što nas za-de-si;_____ po - gle-daj

i vi - di sra - mo - tu na - (a) - šu._____

Na - - sljed-stvo na - še pre-šlo je tu - đin-ci - ma;_____

ku - će na-še i - - no-stra - (an) - ci - ma._____

Po - sta-smo si-ro - te bez o-ca,_____ ma - te-re na-še ka - o

u-do - vi-ce._____ Vo - du svo-ju za-no-vac pi-je-mo;_____

dr - va svo-ja sku - po ku - - pu-je-mo._____ (...)

10. Kao u dvama dosadašnjim napjevima, poslanici iz Mise na Cvjetnicu (notni primjer br. 3) te štenju iz božićnoga Oficija (notni primjer br. 6), sličan je melodijski profil nekada bio upotrijebljen i prilikom pjevanja Molitve Jeremije Proroka⁵⁵ (notni primjer br. 8). Iako ovaj napjev više nije u uporabi, većina ga pjevača dobro poznaje, dobrim dijelom zahvaljujući upravo snimci izvedbe Mirka Mikelića (1947. – 2010.), prema kojoj je izrađena i pripadajuća transkripcija.⁵⁶ I u ovom slučaju riječ je daleko o napjevu hipolidske zvučnosti, s finalisom na tonu f i recitativom na noti a, s ambitusom male septime (c – b). Sama je melodija, ustvari ponešto proširena inačica gregorijanskoga napjeva *Incipit Lamentatio Jeremiae Prophetarum*⁵⁷ (*Feria V in Cena Domini; Ad Matutinum in primo Nocturno*), melizmatično-neumatično-silabična, a agogička kvaliteta izvedbe u *lamentoso*-maniri u cijelosti je u službi elegičnosti ove u pretkoncilskim vremenima dobro poznate tužaljke.⁵⁸

11. I primjer posljednjega obrađenog štenja, onoga iz Knjige starozavjetnoga pravednika Joba, Prosti mi, Gospode⁵⁹ (notni primjer br. 9) u izvedbi Damira Jurića,⁶⁰ predstavlja melodiju koja se, mada već nekoliko desetljeća izvan liturgijske uporabe, poput sinonima za solističko pjevanje na pretkoncilskim pokojničkim

obredima osim mnogim članovima vranjičkoga muškog zbora u pamćenje usjekla i brojnim starijim vjernicima.⁶¹ Već same riječi ovoga štenja, nekada jednoga u nizu pjevanih izvadaka iz Knjige o Jobu, dirljivo iskrene, izražene u stanju ljudskoga očajanja, no s konačnom poukom »da čovjek mora ustrajati u svojoj vjeri i onda kad njegov razum nije zadovoljen«,⁶² slušatelja kao da ne mogu ostaviti ravnodušnim. Dimenzija takva, afektivno obojena teksta k tomu je, nadalje, još više potkrijepljena silabično-neumatičnim napjevom hipodorske zvučnosti. Njegov sjetan ugođaj prati blago valovita melodija opsega male sekste (H – g), sazdana nizom postupnih sekundnih pomaka uz mjestimičnu uporabu tercnih i kvartnih skokova. I u ovom primjeru zamjećuje se varijabilna pojavnost tona što s donje strane – kao *subtonium* (c) ili pak njegova alteracija *subsemitonium* (cis) – prethodi finalisu (d). Dvostruka pak zastupljenost kadencnih formula, kojima se ispoljavaju dva bez sumnje uspješna melodijska rješenja, ukazuju dodatno na melički senzibilitet pjevača koji ju je nekada osmislio takvom. Osim što je prisutan dualizam u izvedbi melodijskoga kadenciranja na finalisu modusa, uočljivo je i svojevrsno postojanje drugoga, konačnoga kadencnog fokusa, note *repercusse*, tona f, kojim primjer inače i započinje.

55 Usp. Obredi Velike sedmice 1921, str. 173.

56 Napjev se može poslušati preko internetske poveznice: http://delmata.org/sites/default/files/tz_crkveni/Vranjic%201%2013%20MOLITVA%20JEREMIJE%20PROROKA.mp3 (pristup 7. svibnja 2017.).

57 Usp. Liber usualis 1957, str. 631. Usp. i Dodatak II.

58 Tužaljka Jeremije Proroka pjevala se u pretkoncilskom obredu tijekom Velikoga tjedna, na Jutrenji Velikoga četvrtka, petka i subote. Usp. Obredi Velike sedmice 1921, str. 54-176.

59 Usp. Hrvatski bogoslužbenik 1923, str. 358, 376.

60 Napjev se može poslušati preko internetske poveznice: http://delmata.org/sites/default/files/tz_crkveni/Vranjic%202%207%20STENJE%20ZA%20MRTVE.mp3 (pristup 7. svibnja 2017.).

61 Slična je melodija – makar u pojedinim, specifičnim fragmentima – prisutna i u nekim drugim, Vranjicu bližim mjestima. Usp. M. Jankov 2016a, str. 238. Ovdje još valja kazati kako nije neobična činjenica da su upravo sprovedni/pokojnički napjevi glagoljaških korijena u mnogim, najčešće prostorno bliskim mjestima (postali s vremenom) međusobno slični. Naime, uzme li se u obzir činjenica da si upravo prilikom sproveda pjevači iz susjednih župa ponekad međusobno znaju pomoći, takvom je glazbenom interakcijom s vremenom došlo (te i dalje dolazi!) do spomenutoga »približavanja«. Najčešće je pritom riječ o nekolicini psalama i Zaharijiniu kantiku *Blagoslovljen*, dok opisanoj »melodijskoj osmozi« u glavnom odolijevaju *Pjesma za pokojnoga bratima/sestru* te možda još pokojni naslov. Mada iskusni pjevači dobro poznaju pojedine melodijske detalje (npr. »fiorete« i kadence) iz svojega ili pak susjednoga mjesta, nije im problem prilagoditi se pjevanju domaćina na licu mjesta. Navedenu situaciju za slučajeve pjevanja pogrebâ u Klisu, Solinu, Vranjicu, Mravincima i Kučinama, mogu potvrditi osobno, uz napomenu da su mi slična zapažanja često u razgovorima iznosili i stariji članovi pučkih pjevača s kojima surađujem. Iako se navedeno *Jobovo štenje* u Vranjicu i Solinu više ne izvodi, u svim je drugim spomenutim mjestima još zastupljeno te posjeduje neke dijelove međusobno slične ili usporedive fizionomije.

62 Jeruzalemska Biblija 2011, str. 630.

[notni prilog br. 9] Prosti mi, Gospode

(Spomendan svih vjernih mrtvih, I. Noćnica, Štenje I. [Job 7, 16-21])

Pučki crkveni napjev iz Vranjica

Pjevač: Damir Jurić (1943. – 2015.)

Prema snimci Ljube Stipišića (1996.) transkribirao Mirko Jankov

Lento, soave

Pro - sti mi, Go-spo-de: jer su ni-šta da - ni mo - ji.

Što je čo - vjek, da ga mno-go cijje-niš? i - li što pri-sla-njaš

u-za nj sr - ce svo - je? Po - ha-đaš ga za ra - na

i iz-ne-na-da is-ku ša - vaš nje - ga? Do - kle me ne-ćeš po šte-dje-ti,

i pu-sti - ti me, da pro-gu-tam sli - nu svo - ju?

Sa - grije-ši o sam; što ću ti či - ni - ti, o ću - va - ru

ljud - ski? Za - što si me po-sta-vi-o na-pro-tiv te-bi,

te sam po-sta-o se-bi sa-mo - mu te - žak? Za - što ne dig-neš grijeh moj,

i za-što ne u-klo-niš be-za-ko - nje mo - je? E - vo sad ću le-ći u prah;

i a - ko me su-tra po-tra - žiš, ne - će me bi - ti.

Zaključak

Kao sredini značajne starine i tradicijskoga kontinuiteta, razumljivo je da se u Vranjicu tijekom dugoga niza godina uzmogla između ostaloga izgraditi vrijedna i prepoznatljiva uljudbeno-duhovna baština kojoj je osnovni protagonist bio i još uvijek jest domicilni živalj. Ovim radom željelo se proučiti onaj njegov glazbeni izričaj obredne namjene, »unikum svoje vrste« (J. Martinić), osobito pak odnogo- van i izdiferenciran posredstvom do danas neprekinuta povijesnog lanca pojedinih, darovitijih pojedinaca-solista, a korijeni kojega osim uz tkivo pučkoga vokalnog izričaja prianjaju i uz baštinu glagoljaške provenijencije.

Uz sva konzultirana vrela koja osiguravaju svjedočanstva pouzdanošću materijalnoga dokaza, obuhvatnost obrade predmetne teme – pjevanja štenjâ, poslanica/»pištula« i drugih svetopisamskih perikopa, »životâ« svetaca, zatim proročkih, otačkih i svetačkih spisa i sl. – ipak nam najpotpunije jamči sama pjevačka praksa. Bez sumnje to je i odličan primjer onoga što pojedini dokumenti Drugoga vatikanskog sabora – govoreći o odnosu obreda i slavljenoga otajstva – s priželjkivanjem nazivaju *participatio actiosa*, tj. djelatnim sudjelovanjem pojedinca, u konkretnu slučaju vjernika-laika, u zajedničkom slavljenju i shvaćanju (u širem smislu) liturgijskoga čina Univerzalne Crkve.

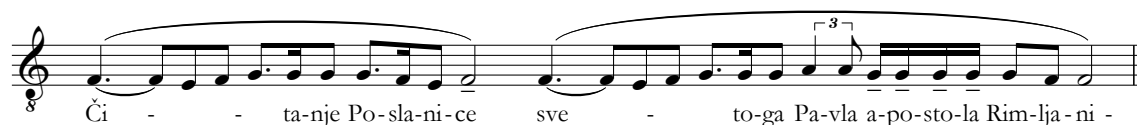
Mada svojim izvedbama ono kao takvo, negdje od sedamdesetih i osamdesetih godina protekloga stoljeća, »glazbeno posreduje« recentne, službene tekstove na standardnomu i književnomu jeziku, dimenzija pučkoga melodijskog izraza i dalje je prisutna, kako u samu njegovu unutarnjemu sloju, tonskoj fakturi, tako i u onom

izvanjskom, interpretativno-agogičkom. Melodijska građa, iako dakle prilagođena fizionomiji i duhu suvremenoga hrvatskog jezika, svojim gibanjima nerijetko upućuje na negdašnje načine akcentuacije; zastupljeni *rubato* pritom kao da na određen način negira konvenciju ustaljena tempa kakav je primjerice specifičan za komponirane skladbe na koje je suvremeni slušatelj u međuvremenu navikao. Na glagoljašku starinu navlastito upućuju i zastupljeni modusni tipovi sa zvukovnim karakteristikama što odnosne silabične, neumatične i melizmatične melodije – postavljene u ambitusu od kvarte, sekste, septime i oktave sve do undecime – koloriraju prizvukom tonskoga sustava koji pret-hodi eri prevlasti tonalitete, dursko-molske (a posebice durske) zvučnosti koja je i u ostalim vranjičkim napjevima, navlastito troglasnim i četveroglasnim, čvrsto prisutna.

U bogatu spektru pučkih obrednih napjeva župe svetoga Martina biskupa što u svojoj vertikali posjeduju fizionomiju koja poznaje izričaj od jednoglasja i dvoglasja, preko troglasja do četveroglasja te, mjestimično, krnjega peteroglasja, optimalan pokazatelj glazbenoga idioma u kojemu se pjevač samostalno i na najpotpuniji način može izraziti upravo je ovom prilikom izložena i obrađena grupa naslova. Dok se, poradi zakonitosti sinergije što je nameću skupne izvedbe dvoglasnih, troglasnih i četveroglasnih napjeva, a kojima treba postići dojam objektivno-skladne (i uvježbane) cjeline, pjevanje štenjâ pojedincu naime omogućuje da na licu mjesta u cijelosti pokaže subjektivan stil, potvrdi svoju vokalno-interpretativnu zrelost te, konačno, izvodeći pojedine napjeve godinama, sačuva naslijeđene melodijske modele i uspješno ih implementira u glazbeno pamćenje budućih pjevačkih naraštaja.

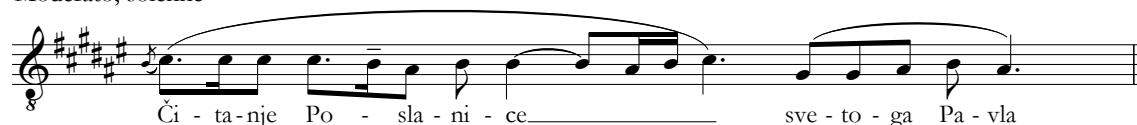
DODATAK I.
(prikaz apsolutnih intonacija)

[n. pr. br. 1] Čitanje Poslanice svetoga Pavla apostola Rimljanima
Recitativo – moderato

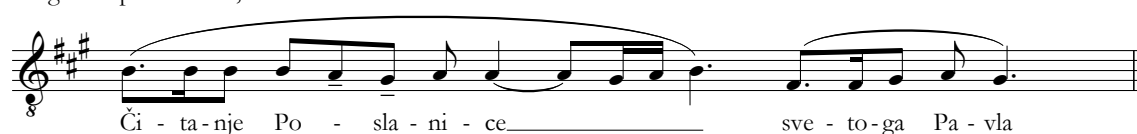
Či - - ta-nje Po-sla-ni-ce sve - to-ga Pa-vla a-po-sto-la Rim-lja-ni -

[n. pr. br. 2a] Čitanje Poslanice svetoga Pavla apostola Titu
Moderato, solenne

Či - ta-nje Po - sla - ni - ce. sve - to - ga Pa - vla

[n. pr. br. 2b] Čitanje Poslanice svetoga Pavla apostola Rimljanima
Larghetto psalmodico, maestoso

Či - ta-nje Po - sla - ni - ce. sve - to-ga Pa - vla

[n. pr. br. 3] Čitanje Poslanice svetoga Pavla apostola Filipljanima
Recitativo – larghetto

Či - - ta-nje Po-sla-ni-ce sve-to-ga Pav-la a-po-sto - la Fi-li -

[n. pr. br. 4a] Početak Knjige Postanka
Recitativo – tempo libero

Po-če-tak Knji - ge Po-stan-ka. U po-čet-ku stvo-ri Bog ne-be-sa i zem-lju.

[n. pr. br. 4b] Početak Knjige Postanka

Recitativo – larghetto

Po če-tak Knji - ge Po-stan-ka. U po-čet-ku stvo-ri Bog ne-be - sa i zem-lju.

[n. pr. br. 5] Počinje štenje života blaženog Martina biskupa

Lento – recitativo

Po - či-nje šte - nje ži - vo - ta bla - že-nog Mar - ti - na bi - sku - pa.

[n. pr. br. 6] Iz Govora svetoga Lava Velikoga, pape

Poco lento, espressivo e solenne

Iz Go-vo-ra sve - to-ga La-va Ve-li-ko - ga, pa - pe.

[n. pr. br. 7] Iz razlaganja svetog Agustina biskupa o psalmima

♩ = 126

Iz raz-la-ga-nja sve-tog A-gu-sti-na bi-sku-pa o psal - mi - ma.

[n. pr. br. 8] Počinje Molitva Jeremije Proroka

Lento, lamentoso

Po - či-nje Mo-li - tva Je-re - mi - je Pro - (o) - ro-ka.

[n. pr. br. 9] Prosti mi, Gospode

Lento, patetico

Pro - sti mi, Go-spo-de: jer su ni-šta da - ni mo - ji.

DODATAK II.
Incipit Lamentatio Jeremiae Prophetae (dio)

Lectio I. Cap. I.

Incipit Lamentatio Jeremiae Prophetae.

ALEPH. Quomodo sedet sola civitas plena populo :
facta est quasi vidua domina gentium : princeps pro-
vinciarum facta est sub tributis. BETH. Plorans plo-
ravit in nocte, et lacrimae eius in maxillis eius : non
est qui consolatur eam ex omnibus caris eius : omnes

Literatura

- A. Adam 1993 Adolf Adam, *Uvod u katoličku liturgiju*, Zadar 1993.
- J. Andreis 1974 Josip Andreis, *Kontrafaktura*, Muzička enciklopedija, sv. 2, Zagreb 1974, 361.
- F. Barac 1908 Fran Barac, *Liturgika*, Zagreb 1908.
- J. Bezić 1973 Jerko Bezić, *Razvoj glagoljaškog pjevanja na zadarskom području*, Zadar 1973.
- F. Bulić 1952 Frane Bulić, *Iz Zapamćenja*, Slovo 1, Zagreb 1952, 35-45.
- Božanski časoslov 2011 *Božanski časoslov za Božji puk*, (prir. Livio Marijan i Bernardin Škunca), Zagreb 2011.
- D. Despić 1986 Dejan Despić, *Melodika*, Beograd 1986.
- Direktorij 2003 *Direktorij o pučkoj pobožnosti i liturgiji. Načela i smjernice*, (prev. i hrv. izd. ur. Ivan Šaško), Za-
greb 2003.
- G. Doliner 1998. Gorana Doliner (prir.), *Glagoljaško pjevanje u Novom Vinodolskom. Spomenici glagoljaškog
pjevanja*, (ur. Jerko Bezić), sv. 2, Zagreb 1998.

- K. Duplančić 2011 Katarina Duplančić, *Pučko crkveno pjevanje u Vranjicu*, (diplomski rad), Zagreb 2011.
- Evandelistar 1921 *Evandelistar to jest Epistole i Evanđelja preko sve godine po novom Rimskom misalu*, (prir. Petar Vlašić [et al.]), Dubrovnik 1921.
- S. Gjanić 1919. Stjepan Gjanić, *Priručnik za vršenje službe Božje po propisima rimskoga obreda*, Zagreb 1919.
- I. Grubišić 2011 Ivan Grubišić, *Svećenici u službi Župe svetoga Martina u Vranjicu od 1650. do 1911. godine*, Tusculum 4, Solin 2011, 137-157.
- Hrvatski bogoslužbenik 1923 *Hrvatski bogoslužbenik ili zbirka Večernjâ i nekih Jutrenja po novom Rimskom Brevijaru (s dodatkom raznih molitava, obreda i pjesama)*, (prir. Petar Vlašić), Dubrovnik 1923.
- M. Ivanišević 2009 Milan Ivanišević, *Izvori za prva desetljeća novoga Vranjica i Solina*, Tusculum 2, Solin 2009, 85-110.
- M. Jankov 2011 Mirko Jankov, *Večernje koje se pjevaju u Vranjicu*, Tusculum 4, Solin 2011, 175-198.
- M. Jankov 2016a Mirko Jankov, *O jeziče, spivaj virno! Pučko crkveno pjevanje u Klisu*, Klis 2016.
- M. Jankov 2016b Mirko Jankov, *Iz pučkoga crkvenog repertoara pjevača župe sv. Martina biskupa u Vranjicu*, Tusculum 9, Solin 2016, 191-221.
- K. Jeppesen 1951 Knud Jeppesen, *Counterpoint. The Polyphonic Vocal Style of the Sixteenth Century*, New York 1951.
- Jeruzalemska Biblija 2011 *Jeruzalemska Biblija. Stari i Novi zavjet s uvodima i bilješkama iz »La Bible de Jérusalem«*, (ur. Adalbert Rebić, Jerko Fućak i Bonaventura Duda), 7. izdanje, Zagreb 2011.
- L. Katić 1976 Lovre Katić, *Davni glasovi iz solinskih ruševina*, (prir. Ante Jurić), Split 1976.
- D. Kečkemet – I. Javorčić 1984 Duško Kečkemet – Ivo Javorčić, *Vranjic kroz vjekove*, Split 1984.
- D. Kniewald 1937 Dragutin Kniewald, *Liturgika*, Zagreb 1937.
- S. Kovačić 1985 Slavko Kovačić, *Don Frane Bulić i glagoljica*, Crkva u svijetu 20/2, Split 1985, 169-181.
- S. Kovačić 1993 Slavko Kovačić, *Glagoljsko bogoslužje i glagoljaši na području srednje Dalmacije od XVI. do XX. stoljeća*, Zbornik Kačić 25, Split 1993, 449-459.
- Liber usualis 1957 *Liber usualis Missae et Officii pro dominicis et festis cum cantu Gregoriano ex editione Vaticana adamussim excerpto a Solesmensibus Monachis diligenter ornato*, Paris – Tornacum – Roma – Novum Eboracum 1957.
- Liturgia e partecipazione 2014 *Liturgia e partecipazione. Forme del coinvolgimento rituale*, (ur. Luigi Girardi), Padova 2014.
- J. Martinić 1981 Jerko Martinić, *Glagolitische Gesänge Mitteldalmatiens*, (transkripcije napjeva), Regensburg 1981.
- J. Martinić 2011 Jerko Martinić, *Pučki napjevi misa iz srednje Dalmacije u kontekstu glagoljaške tradicije*, Zagreb 2011.

- J. Martinić 2014a Jerko Martinić, *Glagoljaško-tradicijsko pjevanje. Jutarnja i večernja (zazivi – psalmi – himni – kantici) na području Srednje Dalmacije (šire područje Splita, otoci Brač i Hvar)*, (transkripcije napjeva), Zagreb 2014.
- J. Martinić 2014b Jerko Martinić, *Glagoljaško-tradicijsko pjevanje. Jutarnja i večernja (zazivi – psalmi – himni – kantici) na području Srednje Dalmacije (šire područje Splita, otoci Brač i Hvar)*, (analitički osvrt na transkripcije), Zagreb 2014.
- M. Martinjak 1997 Miroslav Martinjak, *Gregorijansko pjevanje. Baština i vrelo rimske liturgije*. Zagreb 1997.
- A. Tillman Merritt 1949 Arthur Tillman Merritt, *Sixteenth Century Polyphony – A Basic For The Study Of Counterpoint*, Cambridge 1949.
- Misal 2012 *Nedjeljni i blagdanski misal za narod (Godina ABC)*, 6. izd., Zagreb 2012.
- Molitve i obredi 1896 *Molitve i obredi Svečanosti – Blagdanâ u selu Vranjicu*, (rukopis, prir. don Frano Ivanišević), Vranjic 1896.
- Običajnik 1948 Običajnik Župe Vranjic, (rukopis, prir. don Radovan Jerković), Vranjic 1948.
- Obnovljeni obred Svete sedmice 1957 *Obnovljeni obred Svete sedmice*, (prir. Petar Vlašić [et al.]), Dubrovnik 1957.
- Obredi Velike sedmice 1921 *Obredi Velike sedmice po novom Misalu i Brevijaru*, (prir. Petar Vlašić), Dubrovnik 1921.
- I. Ostojić 1963 Ivan Ostojić, *Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima, sv. I, Opći povijesno-kulturni osvrt*, Split 1963.
- D. Peček 1939 Dragutin Peček, *Liturgika ili nauka o bogoštovnim obredima Katoličke crkve*, 7. neprom. izd., Zagreb 1939.
- M. Steiner 1988 Marijan Steiner, *Crkveni dokumenti o liturgijskoj glazbi*, Crkvena glazba. Priručnik za bogoslovna učilišta, (ur. Anđelko Milanović), Zagreb 1988, 95-134.
- S. Stepanov 1983 Stjepan Stepanov, *Spomenici glagoljaškog pjevanja. Glagoljaško pjevanje u Poljicima kod Splita, 1*, Zagreb 1983.
- J. Šetka 1976 Jeronim Šetka, *Hrvatska kršćanska terminologija*, 2. izm. i upotp. izd., Split 1976.
- I. Špralja 1999 Izak Špralja, *Glagoljaška psalmodija*, Glazba, folklor i kultura. Svečani zbornik za Jerka Bezića, (ur. Naila Ceribašić i Grozdana Marošević), Zagreb 1999, 177-189.
- S. Topić 1988 Slavko Topić, *Pučki oblici u crkvenom pjevanju*, Crkvena glazba. Priručnik za bogoslovna učilišta, Zagreb 1988, 37-66.
- Veliki tjedan 2009 *Veliki tjedan*, 2. dor. i dop. pastor. izd., Zagreb 2009.
- C. Yriarte 1999 Charles Yriarte, *Istra i Dalmacija – putopis*, Zagreb 1999.

Summary

Mirko Jankov

Sung Lessons in the Liturgical Practices of the Parish Church of St. Martin the Bishop in Vranjic

Key words: Vranjic, Glagolitic chant, traditional church singing, Mass, Divine Office, sung lessons

By presenting and analysing transcripts of eleven local traditional chants, the author is dealing with the tradition of (soloist) sung lessons (so-called »štenja«) of texts from the Old and New Testaments, as well as of other liturgical and paraliturgical texts, belonging to the folk tradition originating from the field of Glagolitic singing, that has been proven to have existed in the liturgy of the parish church of St. Martin the Bishop in Vranjic for several centuries now. Same in the past as now, performing certain, normally melodic patterns of certain types, systematically incorporated in the church ritual activities throughout the liturgical year, has been entrusted to certain, the most gifted lay singers, who performed them over longer periods of time during their lifetimes. The presented analyses, besides dealing with melodic sequences and modal determinants, as well as rhythmic, performance and other properties, also occasionally present additional descriptions of practical circumstances in which certain chants are (were) performed. Aimed to add to and compare the music sheets, the author is in this paper, besides his own audio recordings, using also recordings and transcription made by two other, older, researchers and recorders of the traditional church singing in Vranjic.

Translated: Radovan Kečkemet

